

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

У статті автор розглядає різні підходи до тлумачення та дослідження понять «соціальна інтеграція», як категоріального апарату у дослідженні процесів суспільного і державного відтворення молодіжного ринку праці. Розглянуті складнощі функціонування молодіжного ринку праці, і як основної його складової рушійної сили – випускників вищих навчальних закладів, їх місце та роль у формуванні якісно нового сучасного ринку праці, на сучасному Європейському рівні його функціонування. Надані рекомендації що до вирішення проблем соціальної інтеграції випускників вузів, та наведені нові ідеї і шляхи розвитку та взаємодії випускників вищих навчальних закладів з державним ринком праці.

Ключові слова: інтеграція, соціальна інтеграція, молодь, випускники вузів, ринок праці, вища школа, державний ринок праці.

В статье автор рассматривает различные подходы к трактовке и исследованию понятия «социальная интеграция», как категориального аппарата в исследовании процессов общественного и государственного возрождения молодёжного рынка труда. Рассмотрены сложности функционирования молодёжного рынка труда, и как основной его составляющей движущей силой – выпускников высших учебных заведений, их места и роли в формировании качественно нового современного рынка труда, на современном Европейском уровне его функционирования. Представлены рекомендации по решению проблем социальной интеграции выпускников вузов, приведены новые идеи, пути развития и взаимодействия выпускников высших учебных заведений с государственным рынком труда.

Ключевые слова: «интеграция», «социальная интеграция», молодежь, выпускники вузов, рынок труда, высшая школа, государственный рынок труда.

In article the author considers various approaches to treatment and concept «social integration» research, as categorial device in research of processes of public and state revival of a youth labor market. Difficulties of functioning of a youth labor market, and as its main making driving force – graduates of higher educational institutions, their place and a role in formation of qualitatively new modern labor market, at modern European level of its functioning are considered. Recommendations about the solution of problems of social integration of graduates of higher education institutions are submitted, new ideas, ways of development and interaction of graduates of higher educational institutions with the state labor market are given.

Key words: «integration», «social integration», youth, graduates of higher education institutions, labor market, the higher school, state labor market.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток інтеграційних ідей удосконалення переходу випускників ВНЗ з вузів на сучасний ринок праці сприяє до поглибленого дослідження та удосконалення механізму інтеграції молодого покоління висококваліфікованих фахівців в умови сучасного ринку праці.

На думку І. А. Зязюна, смислом і ціллю освіти є Людина в постійному (впродовж життя) розвитку, її духовне становлення, гармонія її відносин із собою та іншими людьми, зі світом. У такий спосіб освіта на державному рівні створює умови розвитку – саморозвитку, виховання-самовиховання, навчання-самонавчання всіх і кожного. Під освітою розуміється процес входження людини в життя суспільства, в цілісний світ

«живої» та «неживої» природи. Отже, система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості та в ідеалі її призначення – щастя людини. Кінцевий результат освіти – внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні й духовні цінності, допомагати ближньому, бути добротворцем [1, с. 14-18].

Сьогодні до зони відповідальності вищої школи повинно входити не лише якісна кінцева підготовка своїх випускників, але і створення додаткового комплексу підготовчих заходів для студентів у швидкої адаптації їх в жорстких конкурентних умовах що існують на сучасному ринку професійних послуг.

Одним з пріоритетів розвитку України на початку XXI століття визнано інтеграцію нашої держави до Європейського співтовариства. Сучасні стратегії України спрямовано на подальший розвиток національної системи освіти, адаптацію її до умов соціально орієнтованої економіки, трансформацію та інтеграцію в європейський освітній простір.

Основними принципами, які обумовлюють розвиток вищої освіти України в межах Болонського процесу є:

- створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки, адаптація системи вищої освіти України до норм, стандартів і основних принципів Європейського простору вищої освіти;

- забезпечення соціального контексту вищої освіти, який надасть можливість випускникам вищих навчальних закладів формувати свою професійну кар'єру на основі соціальної справедливості, відповідальності та загальнолюдських цінностей.

Реалізація цих принципів у системі вищої освіти України сприятиме досягненню основної мети – підготовки висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними на національному, європейському та світовому ринках праці.

Але на жаль, стан справ у бік покращення стану випускників ВНЗ не змінюється: майже кожен другий випускник і сьогодні негативно оцінює професійний рівень своєї альма-матер. Основною ж перешкодою у працевлаштуванні після отримання диплому за певною спеціальністю є відсутність практичного досвіду роботи. Забезпечити відповідну якість професійно-практичної підготовки надзвичайно важко, адже студента потрібно навчати не лише в аудиторії, а й на майбутньому робочому місці

Головну частину роботи по організації та проведенню виробничих практик та працевлаштуванню випускників в ВНЗ взяли на себе центри та лабораторії по плануванню кар'єри та працевлаштуванню випускників, але це значною мірою недостатньо і не є шляхом вирішення питань у працевлаштуванні випускників вузів.

Загальновідомо, що практична підготовка – це основна складова частина підготовки фахівця високого освітньо-кваліфікаційного рівня. Організація практичних та самостійних занять у ВНЗ, виробнича та переддипломна практики в структурі навчального плану передбачають оволодіння студентами ґрунтовних професійних теоретичних умінь та навичок за фахом, допомагає закріпленню знань зі спеціальності, але не дає змоги комплексному оволодінню практичними вміннями та знаннями які є в пріоритеті списку вимог роботодавцем до молодого фахівця «випускника ВНЗ».

Розгляд різних підходів до тлумачення понять «інтеграція» та «соціальна інтеграція» необхідні нам для подальшого визначення спрямованості нашої дослідницької роботи. Без чіткої дефініції понять «інтеграція» та «соціальна інтеграція» усвідомлення їх суті, специфіки неможливе проведення грамотного соціологічного аналізу проблеми інтеграції молодих фахівців (випускників вузів) в суспільство і особливо на ринок праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питаннями загальної теорії та розробкою різноманітних концепцій та підходів до тлумачення соціальної інтеграції почали розробляти ще класики наукових шкіл Європи і Америки (А. С. Ахієзер, Г. Спенсер, Г. Зіммель, М. Вебер, Е. Дюргейм, Р. Мертон, Т. Парсонс, П. Бурдьє, Е. Гідденс).

Теоретичні та прикладні аспекти інтеграції молоді розглядалися в дослідженнях процесів її включення в різні сфери суспільства: соціально-професійну структуру та сферу праці (Н. Б. Шуст, В. І. Чупров, В. Т. Голенкова), сферу освіти: (Мосьондз М. В., В. І. Добриніна Т. В., Ковальова, Г. Б. Корабльова, П. Ф. Кравчук, Н. Заславська). Значно глибоко та розгорнуто дослідили прикладні дослідження аспектів інтеграції в соціально-професійну структуру і сферу праці провідні сучасні науковці (В. Г. Афанасьєв, І. Д. Бех, Л. І. Даниленко, В. Г. Кремьїн, Н. М. Островерхова, М. Ф. Степко, І. І. Семенов, В. І. Добриніна, Т. В. Ковальова, Т. Н. Кухтевич, Б. К. Лісін, Н. С. Слепцов, А. В. Дмитрієв, А. Г. Здравомислов, В. Н. Кудрявцев, В. О. Ядов, Р. Дарендорф, Л. Козер). Теоретичні положення функціонування ринку праці висвітлено в працях Г. Агабекяна, Г. Авагяна, Д. Богині, Т. Петрової та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під поняття **інтеграція** (від лат. *integratio* – з'єднання, відновлення) – ми розуміємо об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин і елементів системи на основі їх взаємозалежності та взаємодоповнюваності [2, с. 233].

Соціальна інтеграція – (лат. *Integratio* – відновлення, заповнення; лат. *integer* – цілий) – прийняття індивіда іншими членами групи. Процес встановлення оптимальних зв'язків між відносно самостійними малозв'язаними між собою соціальними об'єктами (індивідуумами,

групами, соціальними класами, державами) і подальше їх перетворення у єдину, цілісну систему, у якій узгоджені та взаємозалежні її частини на основі спільних цілей, інтересів. Під соціальною інтеграцією розуміється залучення інвалідів в суспільство як повноправних його членів, що беруть активну участь у всіх сферах життєдіяльності [3, с. 233].

В науковий обіг поняття «інтеграція» було введено вперше відомим англійським вченим Г. Спенсером, представником еволюціонізму, згідно з яким розвиток суспільства дорівнюється до розвитку живих організмів.

На думку Г. Спенсера, як живий організм, так і суспільство у розвитку проходять дві стадії:

- інтеграцію;
- диференціацію.

Процес перевтілення окремих індивідів в ціле відбувається, «за допомогою знаків, символічно висловлюючи відчуття, думки і передаючи їх від однієї особистості до іншої, з початку дуже не визначеним чином і лише на коротких відстанях, а потім більш виразніше і більш значних відстанях» [7].

Г. Спенсер в своїй соціологічній теорії трактує інтеграцію як перехід від простого до складного і зазначає, що інтеграції бувають трьох родів:

- інтеграції, що відбуваються від простого зростання суміжних частин, що мають подібні відправлення;
- інтеграції, які відбуваються таким чином, що з різних місць виробляючих особливі продукти, одне все більш і більш монополізує відомий промисел і пособляє його в інших;
- інтеграції, що виникають з дійсності зближення частин, подібних за родом занять [4, с. 237].

Таким чином ми робимо висновки, що Г. Спенсер крім того, що ввів у науковий обіг поняття «інтеграція» і охарактеризував його виокремивши три роди інтеграції, які існують на його думку не тільки в індивідуальних організмах, але і в соціальних.

М. Вебер, Е. Дюркгейм, В. Парето, Р. Парк встановили наявність інтеграції соціальної системи на базі загальних для всіх її членів цінностей і норм [5, с. 734]. Представники функціоналістської антропології (Б. Маліновський, К. Клакхон, А. Радкліф Браун) довели ідею соціальної інтеграції до уявлення про повну інтеграцію суспільства [5, с. 318].

Згідно з Г. Зіммеlem, інтеграція можлива лише завдяки реалізації практик спілкування, з урахуванням того, що суспільство означає просто взаємозв'язок тих, хто спілкується [6, с. 486].

П. Бурдьє вважав, що «немає нічого більш універсального і об'єднуючого, ніж труднощі, які необхідно долати індивідам» [7, с. 374].

Поняття «соціальна інтеграція» було вперше введено французьким вченим Е. Дюркгеймом, який розумів: – «сильное чувство зависимости, в котором находится индивид от общества; он

приучается оценивать себя согласно истинной ценности, т. е. рассматривать себя только как часть целого, как орган организма». В свою чергу суспільство на його думку – «приучается смотреть на составляющих его членов не как на вещи, на которые оно имеет право, но как на сотрудников, без которых оно не может обойтись и по отношению, к которым у него есть обязанности».

На думку Е. Дюркгейма на процес інтеграції впливає цілий ряд соціальних фактів: – колективні уявлення, соціальні течії, релігійні вірування, прагнення, обичаї групи. Е. Дюркгейм вважав, що – «к социальным фактам принадлежат верования, стремления, обычаи группы, взятой коллективно. Каждый социальный факт распространяется подражанием, он имеет тенденцию к распространению, это потому, что он социален, т. е. обязателен» [8].

Таким чином ми можемо зробити висновок, що Е. Дюркгейм дав своє тлумачення поняттю «соціальна інтеграція» в якому підкреслив що вона має примусовий характер стосовно особистості, однак відмітив і той факт що суспільство в свою чергу, зобов'язане враховувати зацікавленість індивіда, оскільки несе перед ним певні обов'язки.

В своїй концепції Е. Дюркгейм, проаналізував факти, які «примують» індивіда діяти на користь суспільства, оскільки є його частиною, до яких відніс: колективні уявлення, соціальні течії, вірування, прагнення, звичаї групи. Е. Дюркгейм відмічав, що поняття «соціальна інтеграція» будується на культурних складових. Таким чином, можливо стверджувати що Е. Дюркгейм перший з суспільствознавців відкрив соціокультурну характеристику інтеграції, хоч сам і не використовував цей термін.

Видатний вчений і соціолог А. С. Ахїєзер в своїх наукових працях виділяє «інтеграцію культури» і «інтеграцію соціальних відносин». Він підкреслює культурну інтеграцію як важливий і невід'ємний елемент суспільства, оскільки культура, на його думку, складає основу суспільства. А. Ахїєзер вводить в науковий обіг поняття «соціальні інтегратори». На його думку, основним інтегратором є культура [9].

Аналізуючи вищезазначене, ми можемо констатувати, що під інтеграцією А. С. Ахїєзер розумів об'єднання індивідом чи суспільством, інновацій запозичених в результаті розвитку технологій, при цьому він зазначає що процес інтеграції потребує масової відповідальності за ціле.

Соціологічна теорія розглядає соціологічну інтеграцію в якості найважливішого елементу великого механізму стабілізації, розвитку і суспільного відтворення соціуму.

Як зазначила Ю. А. Зубок, інтегруючи в соціальну структуру, молодь здійснює не лише просте відновлення, але і розширене, дякуючи своєму інноваційному потенціалу. Від того, наскільки активно та без перешкод молодь включається в суспільні структури і від ступеня її

солідарності з ними, багато в чому залежить цілісність і стабільність суспільства [10, с. 3].

Вихід молоді на ринок праці, відбувається, переважно, після закінчення навчання в вузі. Саме на цьому етапі виникає багато проблем щодо реалізації їх трудового потенціалу. Окремі проблеми тим чи іншим шляхом долаються самою молоддю, але деякі проблеми можуть бути вирішені лише за умови державного сприяння. Існують наявні недоліки в сучасному механізмі державного впливу на процеси працевлаштування молоді, які призводять до високого рівня безробіття серед молодого населення. Молодь – найменш захищена категорія населення і найменш конкурентоспроможна категорія на ринку праці, мало з ним знайома та мало орієнтується в його потребах. Маючи диплом на руках, випускники вузів, постають перед проблемою працевлаштування.

Проблеми випускників ВНЗ на ринку праці обумовлені певними особливостями соціального стану і трудової поведінки:

- досить високим освітнім рівнем;
- низькою адаптованістю та вразливістю щодо навколишнього економічного й соціального середовища;
- підвищеними вимогами щодо працевлаштування (престижу, заробітку), до змісту, характеру і умов праці;
- високою професійною і територіальною мобільністю, що зумовлена неусталеністю та слабкістю економічних і соціальних зв'язків молоді людини.

Труднощі щодо працевлаштування спонукають молодь займатися нерегламентованою, а то й тіньовою діяльністю. Така діяльність серед молодого покоління призводить до певних негативних наслідків, які можна поділити за напрямками:

- економічні – знецінення робочої сили, вивезення за кордон національних ресурсів, зменшення надходжень до бюджету тощо;
- правові – підвищення рівня криміногенності суспільства, зростання злочинності тощо;
- психологічні – втрата мотивації до праці, зміна структури ціннісних орієнтацій, що призводить до уповільнення формування престижності легальної зайнятості;
- соціальні – посилення незахищеності молоді на ринку праці, зростання соціальної напруженості [11, с. 4-5].

Парадоксальність ситуації на сучасному ринку праці полягає в тому, що з одного боку існує досить великий попит на робочу силу, а з іншого – дуже часто реальний рівень практичних професійних знань і кваліфікація, не відповідає вимогам роботодавців.

Таким чином, головними напрямками державної політики зайнятості має стати підвищення рівня конкурентоздатності і працевлаштування молодих фахівців (випускників вузів) на ринку праці та їх як найшвидша «соціальна інтеграція» в професійну діяльність. А для досягнення поставленої мети на думку автора необхідно:

1. Активізувати процеси підтримки ініціатив молоді щодо професійної підготовки і працевлаштування, заохочення її до активного пошуку роботи ще будучи студентами в ВНЗ.

Для цього дуже важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо перспектив професійного самовизначення та працевлаштування за допомогою центрів та лабораторій планування кар'єри.

2. Варто створити умови до такої мотиваційної підтримки особистості, завдяки якій вона була б зацікавлена в регламентованих видах діяльності, сприяти відродженню ціннісних орієнтацій до праці, які виступають як основні засоби досягнення різноманітних цілей і, отже, виконують функцію регулятора соціальної поведінки особи.

3. Доцільним є реальне стимулювання особистої ініціативи, розвиток підприємництва, малого та середнього бізнесу, що забезпечує створення надалі нових робочих місць.

4. Засоби масової інформації, молодіжні організації мають психологічно готувати молодь до усвідомлення нею тієї ролі, яку вона може й буде відігравати в розвитку своєї країни.

В цілому формування комплексного застосування вищевказаних пропозицій, які сприятимуть працевлаштуванню молоді на ринку праці та підвищенню її ролі в формуванні економіки України, можливе лише за умови своєчасного коригування загальнодержавної політики працевлаштування, яка повинна відповідати вимогам Європейського рівня ринкової економіки, орієнтуватися на забезпечення реалізації прав громадян та створювати підґрунтя для соціально-економічного зростання країни.

Хотілося б відмітити і певні позитивні тенденції у вирішенні питання працевлаштування, зайнятості та сприянню «соціальної інтеграції» випускників вузів, а саме роллю держави в цьому процесі. З метою надання державних гарантій працевлаштування створено державну службу зайнятості, яка на безоплатній основі надає цілий комплекс різноманітних послуг, які допомагають вирішувати гострі проблеми безробіття молоді. Існують додаткові гарантії держави для працевлаштування молодих фахівців:

- встановлено 5% квоту для бронювання робочих місць для працевлаштування соціально-незахищених категорій населення;
- сприяння у працевлаштуванні молоді шляхом надання дотацій роботодавцям для створення додаткових робочих місць для працевлаштування;
- в умовах формування ринкової економіки важливим чинником є залучення молоді до підприємництва.

Служба зайнятості для ефективного вирішення проблеми безробіття та підвищення конкурентоздатності молоді розвиває активні форми зайнятості, і з кожним роком збільшує обсяги охоплення заходами активної політики.

Із вищесказаного можна зробити такі висновки:

1. становище молоді на ринку праці є складним, не зважаючи на зниження рівня безробіття протягом останніх років;

2. зростає стурбованість молоді своїм майбутнім;

3. значна частка молоді (передусім сільської) зайнята у тіньовому секторі, що зводить до мінімуму соціальні гарантії молоді.

Тому, перед усім, актуальним завданням на найближчий час повинні стати:

1. сприяння зайнятості молоді;

2. створення умов для професійної орієнтації та професійного навчання;

3. гарантоване забезпечення випускникам вузів першим робочим місцем;

4. розвиток підприємницьких ініціатив молоді, максимальне спрощення механізмів кредитування молодих підприємців;

5. необхідно економічно стимулювати роботодавців, які приймають на роботу випускників вищих навчальних закладів;

6. збільшувати обсяги стажування на підприємствах;

7. посилити державний та громадський контроль за якістю робочих місць, які бронюються на підприємствах [12, с. 43-45];

8. функціональне значення молодіжного сегменту ринку праці полягає в тому, щоб забезпечувати ефективну інтеграцію молоді в існуючий соціально-економічний простір. Інтеграцію в системі «молодіжний сегмент – національний ринок праці» слід розуміти як процес, що супроводжується посиленням інтенсивності взаємодії між її елементами, їх взаємообумовленістю і зменшенням відносної автономності. В процесі розвитку дезінтеграційних процесів у вказаній системі дискримінуються інтереси молоді на ринку праці та знижується рівень конкурентоспроможності її робочої сили;

9. спільними зусиллями держави та роботодавців можна вирішити проблему зайнятості молоді, а тим самим покращити стандарти життя у нашій державі.

Висновок. Отже, формування структурно цілісного, оптимально інтегрованого в існуючий соціально-економічний простір молодіжного сегменту ринку праці вимагає: посилення державного регулювання потенційної складової молодіжного сегменту ринку праці (в частині формування кваліфікаційно-освітньої структури робочої сили молоді) та на етапі залучення молоді до продуктивної трудової діяльності.

Таким чином, необхідно посилити державне регулювання ринку освітніх послуг щодо підготовки молодих фахівців диференційовано за галузями знань. Повинні бути введені прогнозування попиту на робочу силу молоді у розрізі професій та планування кваліфікаційно-освітньої структури її пропозиції; розширення сфери дії ринкових регуляторів у межах реальної складової молодіжного сегменту ринку праці, яке дасть змогу сформувати необхідний механізм мотивації до продуктивної праці та професійної мобільності. Державне регулювання повинно сприяти обмеженню молодіжної зайнятості у неформальному секторі економіки, а також попередженню дискримінації молоді на ринку праці та зростанню її безробіття; стратегічного планування напрямів розвитку молодіжного сегменту ринку праці з метою розв'язання найбільш гострих соціально-економічних проблем його формування на трудодепресивних територіях, у межах вільних економічних зон, на територіях пріоритетного розвитку; гармонійного поєднання державного управління і місцевого самоврядування з метою узгодження національних і територіальних пріоритетів розвитку молодіжного сегменту ринку праці. Органам місцевого самоврядування необхідно надати більше повноважень у розв'язанні таких проблем, як: розвиток інфраструктури ринку праці; стимулювання роботодавців до створення нових робочих місць; стимулювання молодіжного підприємництва; забезпечення активної взаємодії наукових центрів з обласними державними адміністраціями в розробці стратегії розвитку молодіжних сегментів регіональних ринків праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. А. Зязюна. К. : Віпол, 2000. – С. 11–57.
2. Энциклопедический социологический словарь / [под общ. ред. Г. В. Осипова]. – М. : ИСПИ РАН, 1995.
3. Седов Л. А. Концепции социальной интеграции / Л. А. Седов // Энциклопедический социологический словарь / [под общ. ред. Г. В. Осипова]. – М. : ИСПИ РАН, 1995.
4. Спенсер Г. Основания социологии. // Тексты по истории социологии XIX–XX вв. Хрестоматия. / Сост. и отв. ред. В. И. Добренко, Л. П. Беленкова. – М. : Наука, 1994. – 357 с.
5. Вебер М. Основні соціологічні поняття // Вебер М. Вибрані твори. М. : Прогрес, 1990.
6. Зиммель Г. Общение. Пример чистой, или формальной социологии / Г. Зиммель // Избранное. Созерцание жизни. – М. : Юрист, 1996. – Т. 2.
7. Бурдьё П. Опыт рефлексивной социологии / П. Бурдьё // Теоретическая социология : антология : в 2 ч. : [пер. с англ., фр., нем., ит. ; сост. и общ. ред. С. П. Баньковской]. – М. : Университет, 2002. – Ч. 2.
8. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. / Пер.с фр. И послесловие А. Б. Гофмана. – М. : Наука, 1990. – 575 с.
9. Ахиезер А. С. Россия критика исторического опыта. // Словарь. В 2 т. – Т. 2: Теория и методология. – Новосибирск, 1998. – 600 с.
10. Зубок Ю. А. Социальная интеграция молодёжи в условиях нестабильного общества / Ю. А. Зубок // – М. : Социум, 1998. – 142 с.

11. Процаков В. Молодь на ринку праці / В. Процаков // Праця і зарплата. – 2006. – № 31. – С. 4–5.
12. Пухлій В. Молодіжний сегмент фіксованого ринку праці: сучасні проблеми подолання розбалансованості // Соціальний захист. – 2002. – № 2. – С. 40–45.

Рецензенти: Коваль Г. В. – к.політ.н., доцент;
Тимофєєв С. П. – к.держ.упр.

© Мазепа К. М., 2013

Дата надходження статті до редколегії 13.11.2013 р.

МАЗЕПА Кирило Миколайович – магістр державного управління, м. Миколаїв, Україна.

Коло наукових інтересів: сучасні проблеми соціальної диференціації молоді в Україні, соціальні стандарти в ЄС.